

درس ۲۰

امپراتوری های ایران باستان چگونه کشور را اداره می کردند؟

نوع حکومت در ایران باستان

در ایران باستان شیوه ی حکومت پادشاهی بود.

شیوه حکومت در ایران باستان:

شاهان در ابتدای سلطنت در حضور بزرگان کشور، تاج گذاری می کردند و در کاخ بر تخت می نشستند.

شاه قدرت مطلق داشت و همه باید از او فرمان می بردند.

حکومت موروثی بود یعنی از پدر به پسر به ارث می رسید.

شاهان ایران باستان خود را برگزیده ی آسمان و نماینده ی اهورامزدا می دانستند و معتقد بودند که به حکم او فرمان می رانند. چگونه افرادی می دانستند؟

چه زمانی و چه کسانی می توانستند شاه را برکنار کنند؟

اگر شاه از مسیر قانون و عدالت منحرف شود حمایت اهورایی از او گرفته می شود

و بزرگان و موبدان می توانستند شاه را عزل یا برکنار کنند.

زندگی شاهان در ایران باستان:

- زندگی شاهان هزینه زیادی داشت. گاهی آنها صدها خدمه را به کار می گرفتند . اینکه درآمدهای کشور چگونه خرج بشود بستگی به نظر شاهان داشت. مخارج سنگین دربار، از گرفتن مالیات از مردم تامین می شد. اغلب شاهان به ثروت اندوزی می پرداختند و نه تنها به فکر آسایش مردم نبودند بلکه به آنها ظلم می کردند. البته گاهی نیز به ندرت شاهانی پیدا می شدند که سعی می کردند با عدالت رفتار کنند.

دولت های ایران باستان

- دولت های ایران باستان قلمرو وسیعی داشتند و بنابراین برای اداره امور کشور شغل ها و مقام های مختلفی به وجود آمده بود.

شاهان بر چه اموری نظارت داشتند؟

- شاهان بر امور اداری، نظامی و مذهبی فرمانروایی مطلق داشتند. آنها برای اداره ی کشور فرمان هایی صادر می کردند. این فرمان ها ، قانون هایی بودند که باید در سراسر کشور اجرا می شدند و هیچ کس نباید از آنها سرپیچی می کرد. روی فرمان ها و نامه های مهم ، مهرهای مخصوص شاه زده می شد.

برخی مقام های مهم حکومتی و وظایف آنها

وزیر بزرگ

- مهم ترین مقام بعد از شاه و مسئول کارهای اداری مملکت بود.

رئیس دربار یا تشریفات

- مسئول رسیدگی به کارهای کاخ شاهی (مراسم و جشن های مختلف ، انبار و ذخیره کردن محصولات غذایی در کاخ، توزیع جیره کارکنان ، نظارت بر کار هنرمندان ، صنعتگران داخل کاخ و ...) بود.

منشیان و دبیران

- کارهای اداری و مالی و نوشتن نامه ها بر عهده آنها بود و گاه به چند زبان آشنایی داشتند.

ماموران مخفی شاه

- اولین بار در زمان داریوش افرادی به عنوان مامور مخفی انتخاب شدند که به آنها چشم و گوش های شاه می گفتند. ماموران مخفی شاهان از قسمت های مختلف کشور گزارش تهیه می کردند و به شاه می دادند.

تقسیمات کشوری

از نخستین کسانی که تقسیم سرزمین به بخشش های مختلف را ابداع کردند **ایرانیان** بودند.

داریوش برای اداره بهتر کشور را به چند قسمت تقسیم کرده بود؟ **۲۳ قسمت** تقسیم کرده بود که به هر قسمت **ایالت** می گفتند. برای هر ایالت یک **شهربان** انتخاب می کردند که معمولاً از مقام های حکومتی یا اعضای خانواده شاه بود.

هر بخش از **مرکز فرماندهی** یا **پایتخت** دستور می گرفت و موظف بود همه کارها را طبق نظر شاه انجام دهد.

پایتخت ها:

پادشاهان ، شهری را به عنوان پایتخت انتخاب می کردند.
پایتخت ها معمولا شهرهای بزرگ و پرجمعیت بودند و شاهان در آنجا کاخ های بزرگ و بناهای عظیم می ساختند.

پایتخت حکومت ها در ایران باستان

همدان (هگمتانه)	مادها
شوش (پایتخت زمستانی) همدان (پایتخت تابستانی) تخت جمشید بابل	هخامنشیان
صد دروازه (دامغان) و تیسفون	اشکانیان
گور (فیروزآباد) و تیسفون	ساسانیان

سپاه و قدرت نظامی

- سرزمین ایران به دلیل موقعیت مهم جغرافیایی ، همواره از شرق و غرب در معرض هجوم دشمنان بود.
- به همین دلیل نیروی نظامی مجهز به وجود آوردند تا از مرزهای ایران دفاع کنند.

به چه دلیل حکومت های ایران باستان سپاه و نیروی نظامی مجهز و نیرومندی به وجود آورده بودند؟

- سپاه از نیروی پیاده نظام و سواره نظام تشکیل می شد.

سپاه در ایران باستان از چه کسانی تشکیل میشد؟

- اشکانیان در تاریخ جهان به جنگاوری مشهور بودند و مهارت زیادی در سوارکاری و تیراندازی داشتند.

اشکانیان (پارتیان) در تاریخ به چه چیزی مشهور بودند؟

ایرانیان باستان ،
ابتکارات زیادی
در زمینه

تشکیل سپاه و
فنون نظامی
داشتند.

بعضی از این ابتکارات برای اولین بار
در ایران استفاده شد و بعدها سایر
کشورها آنها را از ایرانی ها یاد
گرفتند.

یکی از ابتکارات بزرگ داریوش هخامنشی این بود که علاوه بر سپاه
معمولی، یک سپاه جاویدان هم تشکیل داده بود.

تعداد افراد سپاه جاویدان ده هزار نفر بود که به گروه های ۱۰
نفره تقسیم می شد.

به این سپاه، جاویدان یا همیشگی می گفتند چون هر گاه یکی از افراد از بین می
رفت یک فرد جنگاور دیگر که ذخیره بود جای او را می گرفت و تعداد آنان
کاسته نمی شد. در آن دوره، خدمت در سپاه جاویدان ، بزرگترین آرزوی جوانان
پارسی بود.

یکی دیگر از ابتکارات ایرانی ها، اختراع ارابه داس دار بود. این ارابه در هر سمت خود به شمشیرهای تیز کاردهای داس مانند مجهز بود و هنگام حرکت از دو طرف، هر چیزی که بر سر راه اسب ها بود تکه تکه می کرد.

به دستور کوروش گردونه ها با برج های بلند و چوبی و چرخ دار ساخته بودند. این برج ه امترک بودند و در داخل آنها کمانداران قرار می گرفتند و از بالای برج ها در موقع لزوم به دشمن تیراندازی می کردند. این برج ها توسط تعداد زیادی اسب کشیده می شدند.

ایرانیان باستان نیروی دریایی داشتند و کشتی های آنها از خلیج پارس تا دریای مدیترانه در رفت و آمد بودند.

درس ۲۱

اوضاع اجتماعی ایران باستان

خانواده

- در ایران باستان خانواده هسته اولیه جامعه را تشکیل می داد.

ازدواج در نزد ایرانیان باستان

- ازدواج در نزد ایرانیان یک تکلیف دینی و پیمان مقدس بود. به همین دلیل اگر کسی عمدا از ازدواج سر باز می زد، گناهکار شمرده می شد.
- همچنین مردان ، زمانی می توانستند مقام و منصبی بگیرند که همسر داشته باشند.

وظایف پدر در ایران باستان

- اجرای مراسم مذهبی
- حفظ امنیت خانواده

ازدواج معمولاً در ایران باستان چگونه بود؟

- ازدواج معمولاً خویشاوندی و درون گروهی بود. یعنی اغلب سعی می کردند با افرادی از دودمان خود ازدواج کنند تا با آنها هم خون باشند و خصوصیات آن دودمان را حفظ کنند.

در ایران باستان خانواده ها چگونه مراکزی بودند؟

- خانواده ها مرکز تربیت و آموزش بودند و اصول و ارزش های اخلاقی مثل راستگویی - امانت داری - میهن دوستی و وفای به عهد و پیمان را به اعضای خانواده خود می آموختند.

زندگی روستایی و شهری در ایران باستان

- اغلب مردم در روستاها زندگی می کنند و کشاورزان بیشترین جمعیت آن زمان را تشکیل می دادند.
- شهرها بیشتر محل زندگی شاهان و ماموران حکومت بود. در این شهرها علاوه بر ماموران حکومتی ، صنعتگران ، بازرگانان و پیشه وران نیز زندگی می کردند.

به وجود
آمدن اختلاف
طبقاتی در ایران
باستان

با تشکیل امپراتوری های بزرگ و تمرکز قدرت و ثروت در دست شاهان و شاهزادگان و سایر مقام های حکومتی به تدریج اختلاف طبقاتی در جامعه به وجود آمد و طبقات اجتماعی امتیازات و حقوق متفاوتی به دست می آوردند.

بی عدالتی و اختلافات طبقاتی در دوره **ساسانیان** به اوج رسید و جامعه طبقاتی این دوره بسیار تبعیض آمیز بود.

شاه و شاهزادگان، روحانیون زرتشتی (موبدان) ، فرماندهان نظامی و دبیران به عنوان اشراف و بزرگان شناخته می شدند.

پیشه وران، بازرگانان و کشاورزان ، نیز عامه مردم محسوب می شدند.

بزرگان

عامه مردم

جامعه ساسانی به چند طبقه تقسیم می شد؟

طبقه اشراف و
بزرگان از چه
امتیازاتی برخوردار
بودند؟

آنها زمین ها و ثروت های فراوان داشتند اما از پرداختن مالیات
معاف بودند. از حق تحصیل و آموزش برخوردار بودند و خود را
صاحب جان و مال مردم می دانستند.

در دوره ساسانی
کشاورزان از چه
حقوق اجتماعی
محروم بودند؟

کشاورزان با آنکه اکثریت جامعه را تشکیل می دادند و فعالیت
اقتصادی مهم بر دوش آنها بود ، از بسیاری از حقوق اجتماعی
محروم بودند. شرایط تحصیل برای عامه مردم سخت و دشوار
بود. بار سنگین مالیات بر دوش آنها بود و در جنگ ها، سپاه پیاده
نظام را تشکیل می دادند . اگر کسی از جنگ فرار می کرد به
شدت مجازات می شد.

موبدان زرتشتی جزء
کدام طبقه اجتماعی
بودند؟

جزء طبقه بزرگان بودند و از اختلاف طبقاتی حمایت می کردند و
در دستگاه حکومتی نفوذ زیادی داشتند.

جامعه طبقاتی در دوره ساسانی چه ویژگی‌هایی داشت؟

در جامعه طبقاتی، رفتن از طبقه‌ای به طبقه‌ی دیگر بسیار سخت و تقریباً ناممکن بود. یعنی فرزند کشاورز می‌بایستی تا ابد کشاورز بماند. همچنان‌که اشراف زادگان همیشه در گروه اشراف می‌ماندند.

افراد از طبقه محروم نمی‌توانستند با بزرگان ازدواج کنند.

لباس و مسکن طبقات نیز متفاوت بود.

در شهرها پیشه‌وران و کشاورزان نمی‌توانستند در محله خاص بزرگان سکونت کنند و به ناچار در حومه شهرها ساکن می‌شدند.

در دوره ساسانی طبقات مختلف حتی آتشکده‌های جداگانه‌ای داشتند.

این وضع طبقاتی بر روابط، آداب و معاشرت مردم نیز تاثیر گذاشته بود.

- ایرانی ها وقتی در کوچه به هم می رسیدند روبروسی می کردند و اگر با یکدیگر تفاوت طبقاتی داشتند افراد عامی می بایستی در برابر اشراف و بزرگان زانو می زدند.

هرودوت درباره
ایرانیان باستان چه
نوشته است؟

- شاهان و شاهزادگان زندگی پرتجملی داشتند و در کاخ ها به خوشگذرانی می پرداختند. برای مثال خسرو پرویز تاجی داشت که مقدار زیادی طلای خالص در آن به کار برده شده بود و مرواریدهای آن به اندازه تخم گنجشک بودند. خسرو پرویز شطرنجی داشت که مهره های آن از یاقوت و زمرد بودند و بر تختی می نشست که از عاج فیل درست شده بود و نرده ای آن از طلا و نقره بود.

در دوره ایران
باستان ، شاهان و
شاهزادگان چگونه
زندگی داشتند؟

اوضاع اجتماعی - اقتصادی ایران باستان

فصل

حوزه‌های موضوعی:

- زمان، تداوم و تغییر
- نظام اجتماعی
- فرهنگ و هویت
- منابع و فعالیت‌های اقتصادی
- فضا و مکان

مورخان فقط شرح حال و اقدامات شاهان و جنگ‌های حاکمان را مطالعه نمی‌کنند، بلکه به اوضاع اجتماعی و اقتصادی، یعنی زندگی مردم و چگونگی معیشت آنان نیز توجه می‌کنند. روابط اجتماعی، چگونگی گذراندن زندگی و کسب و کار مردم در گذشته از موضوعات جذاب تاریخی است و خیلی از افراد کنجکاو هستند تا درباره آن بدانند. شاید شما هم جزء این گروه باشید. در این فصل شما با برخی نظرات مورخان درباره روابط اجتماعی و اقتصادی ایران باستان آشنا می‌شوید.

شما با آموختن این فصل و انجام فعالیت‌های آن درمی‌یابید:

- خانواده در ایران باستان چه ویژگی‌هایی داشته است؟
- روابط اجتماعی در ایران باستان چگونه بوده است؟
- ایرانیان باستان چگونه معاش خود را تأمین می‌کردند؟
- مهم‌ترین دستاوردها و ابتکارات ایرانیان باستان در فعالیت‌های اقتصادی چه بود؟

اوضاع اجتماعی ایران باستان

استفاده از آینه و شمعدان در مراسم ازدواج یکی از رسوم به جامانده از ایران باستان است. در آن دوره در مراسم ازدواج از آینه به عنوان نماد راستی و صداقت در زندگی مشترک استفاده می کردند.

به طور کلی، از اوضاع و احوال مردم ایران باستان شواهد و مدارک اندکی به جای مانده است. با این حال مورخان توانسته اند با بررسی همین آثار به جامانده تا حدودی به اوضاع اجتماعی آن دوره پی ببرند.

خانواده جایگاه خانواده در ایران باستان را توضیح دهید

در ایران باستان خانواده، هسته اولیه جامعه را تشکیل می داد. ازدواج در نزد ایرانیان یک تکلیف دینی و پیمان مقدس بود. به همین دلیل اگر کسی عمداً از ازدواج سرباز می زد، گناهکار شمرده می شد. همچنین مردان، زمانی می توانستند مقام و منصبی بگیرند که همسر داشته باشند. در ایران باستان، پدر به عنوان سرپرست خانواده نقش

مهمی داشت و اجرای مراسم مذهبی و حفظ امنیت خانواده برعهده او بود. نقش پدر در ایران باستان؟

ازدواج در ایران باستان چگونه بود؟

ازدواج معمولاً خویشاوندی و درون گروهی بود؛ یعنی اغلب سعی می کردند با افرادی از دودمان* خود ازدواج کنند تا با آنها هم خون باشند و خصوصیات آن دودمان را حفظ کنند.

برایان باستان برای اولاد پسر ارزش خاصی قائل بودند. این موضوع به خصوص برای شاهان و درباریان که سلطنت موروثی

داشتند، اهمیت زیادی داشت. در آن دوره چند همسری نیز وجود داشت و افراد توانگر و ثروتمند چند زن داشتند.

در ایران باستان، خانواده ها بیشتر مواد مورد نیاز خود چون خوراک و پوشاک و ابزار را خودشان در خانه تولید می کردند. زنان

در کنار مردان به نخ ریزی، پارچه بافی، قالی بافی و مشارکت در کشاورزی می پرداختند.

خانواده ها همچنین مرکز تربیت و آموزش بودند و اصول و ارزش های اخلاقی چون راستگویی، امانت داری، میهن دوستی و وفای به عهد و پیمان را به اعضای خانواده خود می آموختند. پدران، شغل خود را به پسران یاد می دادند همچنان که مادران به عنوان

کدبانوی خانواده، رسوم خانه داری را به دختران آموزش می دادند. در ایران باستان خانواده ها چگونه مراکزی بودند؟

فعالیت

۱- متن را بخوانید. همفکری کنید و چند شباهت خانواده امروزی را با خانواده ایران باستان پیدا و بیان کنید.

زندگی روستایی و شهری در ایران باستان چگونه بود؟

زندگی روستایی و شهری

در دوره ایران باستان، اغلب مردم در روستاها زندگی می‌کردند و کشاورزان بیشترین جمعیت آن زمان را تشکیل می‌دادند. البته تعدادی قبایل نیز در گوشه و کنار سرزمین ما زندگی می‌کردند. تا قبل از سلسله ساسانیان، شهرهایی در قلمرو ایران ساخته شدند، اما تعدادشان زیاد نبود. این شهرها بیشتر محل زندگی شاهان و مأموران حکومت بود. در دوره ساسانیان، فرمانروایان شهرهای زیادی بنا کردند و جمعیت شهری به‌طور چشمگیری افزایش یافت.

در این شهرها علاوه بر مأموران حکومتی، صنعتگران، بازرگانان و پیشه‌وران نیز زندگی می‌کردند.

بقایای شهر بیشاپور در نزدیکی کازرون، استان فارس

فعالیت

۲- کاربرگه شماره (۱۹) شهرهای ایران باستان را کامل کنید.

نابرابری اجتماعی

در گذشته‌های دور اغلب جوامع و تمدن‌های

باستانی، نظام طبقاتی داشتند. در فصل قبل خواندید

که پس از یک جانشینی، تقسیم کار اجتماعی پدید

آمد و افراد در گروه‌های مختلف شغلی دسته‌بندی

شده بودند.

اختلاف طبقاتی در ایران باستان چگونه ایجاد شد؟

با تشکیل امپراتوری‌های بزرگ و تمرکز

قدرت و ثروت در دست شاهان و شاهزادگان و

سایر مقام‌های حکومتی، به تدریج اختلاف طبقاتی

در جامعه به وجود آمد و طبقات اجتماعی امتیازات و

حقوق متفاوتی به دست آوردند.

بی‌عدالتی و اختلافات طبقاتی در دوره

ساسانیان به اوج رسید و جامعه طبقاتی این دوره

بسیار تبعیض‌آمیز بود. به طور کلی جامعه به دو طبقه

بزرگان و عامه مردم تقسیم می‌شد. **چند طبقه تقسیم می‌شد؟**

۱- شاه و شاهزادگان، موبدان زرتشتی،

فرماندهان نظامی و دبیران به عنوان اشراف و بزرگان

شناخته می‌شدند.

۲- پیشه‌وران، بازرگانان و کشاورزان و دامداران نیز عامه مردم محسوب می‌شدند.

طبقه اشراف و بزرگان از چه امتیازاتی برخوردار بودند؟ در این جامعه، از عدالت خبری نبود و اشراف و بزرگان از حقوق و امتیازات زیادی برخوردار بودند. آنها زمین‌ها و ثروت‌های فراوان

داشتند اما از پرداختن مالیات معاف بودند. از حق تحصیل و آموزش برخوردار بودند و خود را صاحب جان و مال مردم می‌دانستند.

در دوره ساسانی، کشاورزان در چه شرایطی بودند؟ کشاورزان با آنکه اکثریت جامعه را تشکیل می‌دادند و فعالیت اقتصادی مهم بر دوش آنها بود، از بسیاری از حقوق اجتماعی

محروم بودند. شرایط تحصیل برای عامه مردم سخت و دشوار بود. بار سنگین مالیات بر دوش آنها بود و در جنگ‌ها، سپاه پیاده نظام را

تشکیل می‌دادند. اگر کسی از جنگ فرار می‌کرد به شدت مجازات می‌شد.

در این دوره، موبدان زرتشتی که خود جزء طبقه بزرگان بودند از این اختلاف طبقاتی حمایت می‌کردند و در دستگاه حکومتی

جامعه طبقاتی در دوره ساسانی چه وضعیتی داشت؟

نفوذ زیادی داشتند. در جامعه طبقاتی، رفتن از طبقه‌ای به طبقه دیگر بسیار سخت و تقریباً ناممکن بود؛ یعنی فرزند کشاورز می‌بایستی تا ابد کشاورز بماند. همچنان که اشراف زادگان همیشه در گروه اشراف می‌ماندند. افراد از طبقه محروم نمی‌توانستند با بزرگان ازدواج کنند. لباس و مسکن طبقات نیز متفاوت بود. در شهرها پیشه‌وران و کشاورزان نمی‌توانستند در محله خاص بزرگان سکونت کنند و به ناچار در حومه* شهرها ساکن می‌شدند. در دوره ساسانی طبقات مختلف حتی آتشکده*های جداگانه‌ای داشتند. این وضع طبقاتی بر روابط، آداب و معاشرت مردم نیز تأثیر گذاشته بود. در چنین شرایطی بود که مردم سخت‌کوش و حق‌طلب ایران، از دین اسلام استقبال کردند و مسلمان شدند، زیرا در این دین انسان‌ها در برابر خدا با هم برابرند و تنها کسانی که درستکار هستند و تقوای بیشتری دارند، نزد خدا گرامی‌تر هستند.

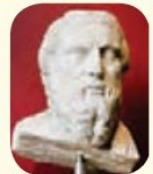
نقش برجسته کرْتیر، موبد معروف دوره ساسانی در نقش رجب (استان فارس)

بقایای آتشکده بازه هور، راه مشهد به تربت حیدریه، از آتشکده‌های دوره ساسانیان.

هرودوت تاریخ‌نویس یونانی نوشته است: ایرانی‌ها وقتی در کوچی به هم می‌رسیدند ربوبوسی می‌کردند و اگر با

یکدیگر تفاوت طبقاتی داشتند افراد عامی می‌بایستی در برابر اشراف و بزرگان زانو می‌زدند.

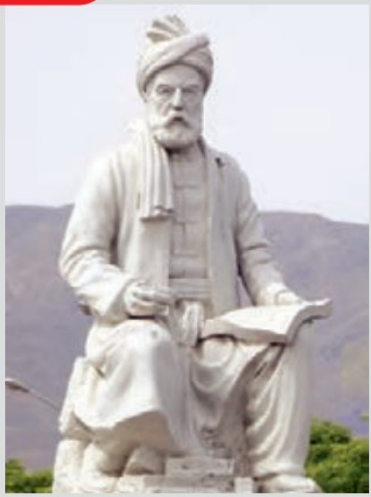

در دوره ایران باستان، شاهان و شاهزادگان زندگی بسیار پرتجملی داشتند و در کاخ‌ها به خوشگذرانی می‌پرداختند. برای مثال خسرو پرویز تاجی داشت که مقدار زیادی طلای خالص در آن به کار برده شده بود و مرواریدهای آن به اندازه تخم گنجشک بودند. در آن دوره، تاج سنگین را از سقف آویزان می‌کردند و شاه زیر آن می‌نشست. خسرو پرویز شطرنجی داشت که مهره‌های آن از یاقوت و زمرد بود و بر تختی می‌نشست که از عاج فیل درست شده و زده‌های آن از طلا و نقره بود.

استفاده می‌کنند؟

آیا می‌دانید شاهنامه فردوسی یکی از منابعی است که مورخان برای بی‌بردن به اوضاع و احوال مردم دوره ایران باستان، از آن

بیشتر بدانیم

حکایت خسرو انوشیروان و مرد کفشگر در شاهنامه، نکته‌های جالب و خواندنی را دربارهٔ اوضاع اجتماعی دورهٔ ساسانی به ما می‌آموزد. بر پایهٔ این حکایت، در جریان یکی از لشکرکشی‌هایی که سپاه ایران به مقابله با سپاه روم رفته بود، بر اثر طولانی شدن جنگ، خزانه خالی و تدارکات تمام شد. به پیشنهاد بوذرجمهر وزیر انوشیروان، شاه موافقت کرد که از بازرگانان شهر نزدیک، پول قرض کنند. یکی از بازرگانان که کفش فروش بود، پذیرفت به لشکر کمک کند اما در مقابل تقاضایی نیز از شاه داشت و به فرستاده بوذرجمهر گفت:

واژه‌ها:
بازار = رونق و شکوه، مایهٔ عظمت
دیو = اهریمن
بازارگان بچه = فرزند بازرگان
پور = پسر
شد با درم = پول را برگرداند

بدو گفت کفشگر کیای خوب چهر نرنجی بگویی به بوذرجمهر
که در آن زمانه مرا کودکی است که بازار او بر دلم خوار نیست
بگویی مگر شهریار جهان مرا شاد گرداند آندر نهان
یکی پور دارم رشید به جای به فرهنگ جوید همی رهنمای
فرستاده گفت این ندارم برنج که کوتاه کردی مرا راه گنج
اگر شاه باشد بدین دست‌گیر که این پاک فرزند گردد دبیر
به یزدان بخواهد همی جان شاه که جاوید بادا سزاوار گاه
اما وقتی پیغام به شاه رسید پاسخ داد:

آرامگاه فردوسی، خراسان رضوی

بدو شاه گفت ای خردمند مرد چرا دیو چشم تو را خیره کرد
برو همچنان بازگردان شتر مبادا آزو سیم خواهی و دُر
چو بازارگان بچه، گردد دبیر هنرمند و با دانش و یادگیر
به ما بر، پس از مرگ نفرین بود چو آیین این روزگار این بود
فرستاده برگشت و شد با درم دل کفشگر گشت پر درد و غم

فعالیت

- ۳- با کمک معلم اشعار بالا را بخوانید و بگویید: الف) کفشگر چه تقاضایی از شاه داشت؟ ب) شاه در پاسخ چه گفت؟ ج) از خواندن این حکایت به چه نکاتی در زندگی اجتماعی دوره ایران باستان پی می‌برید؟
- ۴- از نظر دین اسلام مردم برای باسواد شدن و تحصیل از چه حقوقی برخوردارند؟ حق برخورداری از سواد و تحصیل در ایران اسلامی را با دوران باستان مقایسه کنید.